

Ahmet Hikmet Müftüoğlu

ÇAĞLAYANLAR

ÖTÜKEN

İçindekiler

Türkeli Zeybeklerine / 7

•

Alparslan Masalı / 11

•

Yarayı Kanatan / 27

•

Pâdişâhım Alınız Menekşelerimi, / 42

•

Altın Ordu / 51

•

Üzümcü / 59

•

Sümbül Kokusu / 64

•

Turhan Nasıl Çıldırdı / 69

•

Ayşe Kız'la Vato / 92

•

Yatağan / 98

•

Rahat Döşegi / 111

•

Mâviş / 115

•

Bahar / 119

•

Bayram / 123

•

Gözyaşı Çeşmesi / 127

•

Mâtemin Kuvveti / 131

•

İnci / 136

•

Yakarış / 139

TÜRKELİ ZEYBEKLERİNE

BU kitabı düşünerek, sizin için yazdım. Belâ gecelerinde, yaşım sızarak, yüreğim sızlayarak yazdım.

Ey Türk! Bu satırlarda mâzînin destanlarını, hâlinin hicranlarını söylemek ve inlemek istedim. Bir keman gibi...

Bu kemana ana vatanın sînesinden yonttum. Tellerini kalbinin damarlarından çıkardım. İstedim ki bu sazın âhengini yalnız sen duyasın. Bu acıklı iniltiler yalnız sana dokunsun.

Cihânın târihi, vatanı uğruna senin kadar uğraşan, kanını döken bir millet daha gösteremez. Senin kadar kimse kendi vatanına sâhip olmağa hak kazanmamıştır. Bu vatan ya senindir, ya kimsenin!...

Dünyânın her tarafındaki taşsız mezarların, azametinin mâlikâneleridir.

Göğsünde tutuşan gönül, gönül değil, cebhâne oldu. Bu uğurda parçalandıkça kînin ve feyzin çoğaldı.

Ey Zeybek! Bu kitabın yapraklarını hançerinle yırt! Ve hançeri onun kalbinin üzerinde bırak! Bundan sonra silâhının siperi bir kitap olsun.

Ey yurddaşım! Senin boynuna geçirilmek istenen esâret halkası ne bir gem, ne bir tasmadır. Boyunduruk altında olduğun hâlde, sen üşürken düşman ocakları için sana odunlar, sen

8 • Çağlayanlar

açken düşman sofraları için sana buğdaylar taşıyacaktılar. Gençleri kanda, tâzeleri gözyaşında boğmak istiyorlar.

Asırlardır, dînin, milletin aşkına başına yağın, sonu gelmez bir belâdır... Yurdun nihâyetsiz bir Kerbelâ'dır... Memleketin, içinde cenâze namazı kılınan, cenâze duâsı okunan bir mâbed hâlini aldı. Ne yoncan, yongan kaldı. Bir Allah'ın, bir de Muhammed'in kaldı.

Çile çekmeyen varlığını duyamaz... Bundan sonra duy ve anla ki medeniyet denilen büyük gürültünün mânâsı makinedir. Ve makineyi Avrupa'nın elinden aldığı zaman, senin rûhunun onunkinden daha asil, senin kalbinin onunkinden daha temiz olduğunu meydana koyacaksın. Senin de dükkânını, tezgâhını fabrika ile; sapanını, tırpanını makine ile; pazunun emeğini, öküzünün gücünü buhar kuvvetiyle değiştirdiğin zaman alnının onunkinden daha yüksek olduğunu göstereceksin. Bunu göstermeğe çalışmalısın. Rahat bırakırlarsa...

Vaktiyle, Çin ve Hind'in medeniyetleriyle İran'ın feyzini birleştirdiğin gibi, bugün de Avrupa'nın irfânını Asya'ya ileticeksin. Ey kervan başı yürü!...

Bir Cuma namazından sonra çoluğun, çocuğun ile berâber, cılız davarlarının otladığı yamacın ötesinde, derenin başındaki çağlayanların yanında çınarın gölgesinde otur. Mâvi yeldirmeli, sarı başörtülü Ayşeciğini, güneşten saçları sararmış, yüzü kararmış yavrularını etrafına al. Yaralı geniş göğsünü girdgâra ve rüzgâra aç.

*Senin için ben ağlarım,
Benim için kim ağlasın?*

diye, gürüldeye gürüldeye çağlayan, köpüren sînesini taşlara çarpa çarpa kabaran, atılan derenin karşısında başından geçenleri düşün. Tükenmez düşmanları, tükenmez savaşları, tükenmez kanları düşün ve bu çilelerin sebepleri kalbinde, dimağında coşkun... ve durulsun. O zaman arslan gibi ölmenin ecri, insan

gibi yaşamak olduğunu anla! İnsan gibi yaşamağa, efendi gibi yaşamağa, ataların gibi yaşamağa azmet. Evlâdlarına temiz ve mâmur taştan bir ev, temiz ve mâmur, malûmatlı bir dimağ bırakmağa ahdeyle. Ve ahdini ayâlinin, evlâdının alınlarına kondurduğun sıcak öpücüklerle imzâ et!.. İşte o zaman Ayşeciğinin beş yapraklı al kır gülüne benzeyen kınalı parmakları bu sayfaları çevirsin. Kanatlı hercâi menekşeler gibi kelebekler ekinlerin sükûnunda uçuşurken bu kitapçıktan birkaç sayfa okunsun. O sırada çehrenizde parlayacak bir tatlı gülümseyiş, bir ilik yaş çocuklarınızın melûl ruhunda, belki bir ışık, bir rahmet olur.

Akşam üstü gün batarken, ak öküz kağnyı köyün çeşme yalağı önündeki çamurlu yoldan sürüklediği, câmi'in imamı minâreden kızıl meydana gömülen güneşe telkîn verdiği zaman çağlayanlar seyrinden kulübene dönerken ufukları delip daha öteleeri görmek istercesine bakışların dalsın ve derinleşsin. İşte o zaman Hazret-i Muhammed'in feyzinden gönlünde de bir sönmez çırağ, Yavuz'un damarından sende de bir damla kan, Alparslan'ın yelesinden sende de bir tutam saç olduğunu hatırla ve evlâdını ona göre hazırla!..

Bu satırları yazarken masallarımı süslemedim. Senin rûhun gibi sâde olmasını istedim. Ötesinde, berisinde, eğer varsa, göreceğim özentiler sana beğendirmek, gururunu okşamak içindir. Gurur! O, her Türk'ün yaradılışındadır. Biz, birbirimizi bundan tanırız, değil mi?...

Bu masallar ile arzu ettim ki senin firûze rûhuna tatlı bir renk, altın kalbine parlak bir cilâ vereyim. Görüyorum o renk siyah oldu, o cilâ donuk... Mâtem günlerinin taksirâtı...

Ahmet Hikmet Müftüoğlu

Şişli, 20 Mart 1338 (1922)

Alparslan Masalı

ETEKLERİNDE Sarısu'yun¹ aktığı Altın dağlar silsilesinden ulu Karadağ'ın çorak yamaçlarında bir gölge ilerliyordu. Sabahtı. Güneş ilk tatlı ışıklarını tepeden dökerken henüz serin ve taze akan nehrin dalgacıları üstüne yayıyordu. Ağır yürüyüşünden, etrafına bir keklik gibi ürke ürke bakışından bu karaltının bir kadın olduğu anlaşılıyordu.

Belinde ince bir ceylân postu, sırtında ağaç liflerinden örülmüş kaba bir atkı vardı. Yumuşak ve korkak adımlarla bir küçük çalılığın kenarına gelmiş, yerden kırılmış ince dallar, kurumuş yapraklar toplamağa başlamıştı. Çalı ve yaprakları eteğine doldurdu. Telâşla yamaçtan aşağı indi.

Tanyeri ağarmış, gündüz olmağa başlamıştı. Şimdi kadının argın, uçuk benzi, yorgun, düşük kımıldanışı daha ziyâde görünüyordu. Bir oyuğun önüne geldiği zaman kısık bir çığlık işitildi. Bu yeni doğmuş bir çocuk sesi idi... Kadın koştu. Yaprakları yere attı. Yavrusunu kucağına aldı. Emzirmeğe başladı. Yarım saat sonra mini

¹ Diğer adı: Hu-ang-hu nehri.

12 • Çağlayanlar

mini uyumuştı. Getirdiği yaprakları bebeğin altına üstüne yaydı. Örttü. Etrafına bakındı. Bir insan yuvası için yetişmeyen bu kuru ot ve yapraklara bir kucak daha ilâve arzusuyla oradan ayrıldı. Kırk, elli adım uzaklaşmamıştı ki, iki iri kanadın havada çırpmasından çıkan boğuk bir gürültü işitti. Korkarak arkasına baktığı zaman yavrusunun bir kartalın pençeleri arasında, bulutlara doğru süzülüp, yükseldiğini gördü. Kadın bu gökler arslanının uçtuğu tarafa kollarını açarak birkaç adım koştu. Acı acı haykırdı. Yıldırıma uğramış ağaç kütüğü gibi yere serildi, bayıldı.

Kartal bu yumuşak ve pembe tenli avı pençesinde sıkarak yükseldi, yükseldi, ulu Karadağ'ın arak tarafına geçti. Onu bir kayanın tepesine bırakmak istedi. Fakat çocuk bir çalılığın arasına düştü. Tam bu sırada fidanların altında bir dişi arslan da iki yavru doğurmuştu. Kartal arslanı görünce avının etrafında, havada birkaç defa dolandı, süzüldü. Hışımla uzaklaştı, gitti.

Dişi arslan bu mini miniyi kendi yavruları yanında görünce onu da doğurduğunu sandı. Yarığayıcı Tanrı bu çocuğu esirgedi, arslan kendi yavrularıyla beraber bu bebeği emzirmeğe başladı. Günler, aylar geçti. Çocuk süt kardeşleriyle beraber büyüyor ve ninelerinin avlanıp getirdiği yabâni hayvan etleriyle besleniyordu. Yaşı ilerledikçe gücü de artıyor, pazularında, baldırlarında arslan kuvveti belirliyordu. Kardeşleri ile oynuyor, güreşiyor ve onları yeniyor, seriyordu. Bu galebeye zekâsı da yardım ediyordu. Çünkü bir Âdem oğlu idi...

Artık kardeşleri bunu uzaktan görünce korkularından kaçıyorlardı. Bu yaşayış, ona "Alparslan" adını tabîi olarak vermişti.

Yıllar geçti...

Alparslan bu hayattan memnun değildi. Arkadaşları pek alık, kendisi pek yalnızdı. Ne kadar yese yine aç, ne

kadar içse yine susuz, ne kadar dinlense yine yorgundu. Sarısu Irmağı'nın kuytu bir kenarına gider, nehirde aksini görür, süt kardeşlerine benzemediğini anlar; dimağının düşündüğünü, yüreğinin çarptığını duyardı. İşte o zaman etrafında homurdanarak gezinen arslanlara birer sille çarpar, birer tekme atar; onların çıkamayacağı ağaçların tepelerine tırmanır; daldan dala atlar, bağırır, bağırır, ösanki doğan güneşe seslenir; uçan bulutları tokatları. Bu sırada diğer arslanlar bunun karşısında dinelirler, kuyruklarını yere çarparlar, yelelerini kabartırlar, dişlerini gösterirler, duygusuz gözleriyle ona hayretle bakarlardı.

Böylece yıllar geçiyor, arslanların zürriyeti artıyor, lâkin ona benzer bir yavru çıkmıyordu...

Arslanlar ulusuna o hükmediyordu. Gün olurdu ki, on, yirmi arslanı önüne katar, onları dağlara çıkarır, yarlardan atlatır, avlara saldırtır. Sonunda can sıkıntısından hüngür hüngür ağlardı.

Birgün yine ağıluyla beraber avlanıyordu. Dik bir tepeye çıkarlarken yoldaşları gibi o da ayakla tırmanıyor, kükrüyor ve haykırıyordu. Bir geyik sürüsüne rastgeldiler. Bir karışıklık bir gürültü... Atılmalar, sıçramalar... Çalılar yarıldı, dallar kırıldı, taşlar yuvarlandı. Bu hengâmelerden bıkmış olan Alparslan bir but kavrayarak oradan ayrıldı. Yamacın arka tarafına geçti. Dinlenmeğe, gerinmeğe, iç sıkıntısıyla belki düşünmeğe koyuldu. Saatlerce hareketsiz gözleri ufuklara dikilmiş kaldı... Bu sırada idi ki ansızın bir çığlık, kendi sesine benzer bir feryat işitmişti. Dağın eteğinden seğirterek sedânın geldiği tarafa koşmağa başladı. Uzaktan kendisine benzer birtakım gölgeler gördü: Bunlar üç kadın, üç erkek, bir de tâze kız idi.

Bir iki hamlede yanlarına yetişti. Dört tarafı saran arslanlardan korkarak ağaçlara tırmanan, bu hiç görme-

diği, fakat kendine benzediklerini hemen anladığı iki ayaklı hayvanların imdadına koştı. Arslanları bir haykırışla oradan savdı. Omuzlarını örten sarı saçlarıyla, gerdanından sarkan kumral sakalıyla, insan ile arslan arasında bir heybetle bunların karşısına dikildi. Hayretle yüzlerine baktı. Kımıldanışlarını, duruşlarını süzdü. Şimdi o da doğrulmağa, onlar gibi iki ayak üstünde yürümeğe, yanlarına yaklaşmağa başladı. Titreyen gözleriyle yalvaran, korkularından nefesleri tıkanan bu yedi zavallıya karşı, belki ömründe ilk defa olarak sırtı. İnsanlığa âid bu tatlı işaret korkanlara emniyet verdi. Şimdi bunlar yanık yanık yalvarıyorlar ve elleriyle aman diliyorlardı. Alparslan bu sözlerden, bu kımıldanışlardan birşey anlamıyordu. Yalnız bunların kendisine benzediklerini sanıyordu. Yanlarına daha yaklaştı. En yaşlısı ağaçtan indi. Alp bunu kokladı. Elini omuzuna koydu. Artık alışmışlardı. Bu yedi kişi de arslanlar arslanının önünde eğilerek ondan merhamet, imdat istediler. O, bütün bu vaziyetlere baktı, baktı, bu yabancıların cana yakın işaretleri, onu bir dakika için insancıl etmişti.

Korkanları, işaretlerle temin etmek istedi. Bunlar da karşılarında duran yiğitin âdemoğlu olduğunu anladılar. Lâkin bunca canavara nasıl silâhsız emrettiğine akıl erdiremediler. Alparslan ihtiyarın yanına biraz daha sokuldu. Onun libâsına, sakalına eliyle dokunmağa ve onu okşamağa başladı. İhtiyar yine titredi. Daha ziyâde merhame-tini kazanmak istedi. Usulca tuttu. Arslanın alnından öptü. Alp irkilmiş, geriye sıçramış ve gözlerini açmıştı. Bu ikinci insanlık hasleti yırtıcı delikanlıda garip bir te'sir bırakmıştı. Çünkü ihtiyar kendisini ısırarak sanmıştı. İki dakika sessiz geçti. Şimdi genç uzun, çitişmiş lüle lüle yelesini sallayarak, bir çığlık kopardı ve sıçrayarak, koşarak yanlarından ayrıldı. Geride kalanlar neye uğradıklarını bilmiyorlar, bunun hayvan mı, insan mı, yoksa bir

şeytan mı olduğunu anlayamıyorlardı. Birkaç dakika geçmeden kucağında bir ceylân yavrusu olduğu halde tekrar yanlarına geldi. Ceylânı parçaladı ve herbirine dağıttı. Misafirlerini ağırlamak istedi. Fakat onun bu ikramı karşındakilerini beklediği kadar memnun etmedi. Çiğ et yemiyorlardı. Uzun saçlı başını salladı. Hömbürdedi. Elindeki kaburgayı kemirmeğe başladı.

İhtiyar işaretle anlattı. Çalı çırpıdan bir ateş yaktı. Dağarcığından bir tutam tuz çıkardı. Etin üstüne ekti, kor ateşte pişirdi. Bir parça da Alparslan'a verdi. Onlara bakarak hayatında birinci defa pişmiş yemek tattı. Evvelâ somurttu. Sonra yalandı. Kaşındı. Bir kere daha ısırıldı. Düşündü... Bu yemek hoşuna gitmişti, pek hoşuna gitmişti. Tuz, ete başka bir tatlılık vermişti. İhtiyardan aldığı, zevkinden, yine ona satmak istedi, kalktı, ihtiyarın alnından öptü. Bu kadarla da kanaat etmedi... Birkaç hamlede cümlesinin alınlarına birer sert öpücük kondurmak arzu etti. Sıra en geride oturan kıza geldi. Onun tarafına da sırtarak değil, gülümseyerek gitti. Fakat tâze kızarak, titreyerek, kollariyle yüzünü örterek birkaç adım geriye kaçtı. Bir adım ileri, bir adım geri gitti; durdu.

Kadınlar bağırdılar. Alparslan şaştı. Diğerlerinin yüzlerine baktı.

Bir sürü arslanı buyruğuna râm eden bu çöllerin hâkânı, şimdi bir kızcağzı karşısında ürkmüştü.

Döndü, ihtiyarın yanına geldi. Kaşlarını çattı. Gözlerini açtı. Yumruklarını sıktı. Dişlerini gıcırdattı. Bu hâli gören kız ağlıyordu. Zavallı baba bu muammâyı halletmek için ona birşeyler anlatmak istedi. Bir dakika sonra Alparslan da bunu anlamış göründü. Başını önüne eğdi ve... düşündü.

Yırtıcı hayvanlardan korkusuzca Alparslan'ın himâyesinde birkaç hafta, dinlenmek için, bu dağın eteğinde kaldılar. Artık birbirlerini yadırgamıyorlardı. Alışmışlardı.

Taze kız ki, adı "Hanku" idi, Alparslan'a ağaç liflerinden mintan örüyor, ceylân postundan çarık yapıyordu.

Bir sabahıtı. Hanku derenin kıyısında yüzünü yıkıyor ve saçlarını tarıyordu. Avdan avdet eden Alparslan sırtında bir geyik ile beraber, kızın yanına geldi. Hanku ona da yüzünü, ellerini yıkamasını anlattı. Suda aksini gösterdi, saçlarını, sakalını, babası ve kardeşi gibi, kesmesi için yalvardı... Alparslan, tâze kızın dediğini yaptı... Şimdi gencin gürbüz omuzları ve yiğit çehresi daha meydana çıkmıştı. Kol kola ağula döndüler.

Alparslan'ın bu yedi kişi ile tanıştığundan beri, zekâsı yükseliyor; bir mesele hakkında insan gibi etraflı düşünüyordu. Yavaş yavaş arkadaşlarının dilini anlamağa ve onlara tek heceli kelimeler söylemeğe başlamıştı.

Birgün sorduğu suale cevap vermeğe çalıştılar. Ve dediler ki:

- Dünya yüzünde onlara benzer pekçok insan vardır. Onlar daha toplu ve kalabalık uluslar teşkil ederek yaşarlar.

Bu cevapla gencin merakı daha arttı ve sordu:

- Nasıl oldu da sizden başka kimse görmedim? Nasıl oldu da siz buraya geldiniz?

İhtiyar fazla tafsilât vermek istedi:

- Buraları çorak yerlerdir. Otlak olmaz, ekin bitmez, insanlar daha ziyâde yaylalarda, yumuşak topraklı yerlerde ekip biçmekle, yırtıcı olmayan hayvanları avlayıp yemekle yaşarlar. Kendileri Çin'in şimalinden geliyorlardı. Ağullarını Çinli düşman basmış, ulusları dağılmış, malları yağma edilmiş, kaçan kaçmıştı. Geride kalanlar ya öl-

dürülmüşler veya düşman tutsağı² olmuşlardı... Bunlar da kaçmışlar, yollarını kaybetmişler, "Ulu Kara" dağın eteklerine düşmüşlerdi. Aylardan beri böyle serseri dolaşıyorlardı. Tatar idiler.³

Bu kadar tafsilâta mukabil Alparslan kendi cinsinden, babasından, ninesinden onlara bir haber veremiyordu. Aklı başına gelince kendisini arslanlar arasında bulmuş, arslanlar ile büyümüşü. Onun süt ninesi arslan ölmüş, kardeşleri üremişti. Artık göçmek, kendisine benzer insanlara kavuşmak elzemdi. Bunca yıllık i'tiyâdın tesiriyle bu ıssız dağlardan ayrılmadan süt kardeşleri arslanlar ile vedâ etmek, koklaşmak istedi. Fakat şimdi sarı yelesini kesmiş, tırnaklarını yontmuş, adama benzemişti. Hanku elinden tuttu, çekti, boynunu büktü ve yalvardı.

- Gitme, belki gelemezsin!

.....

² Tutsak=Esir.

Zâr gönüm tende zindân-ı belâ tutsağıdır.

Fuzûlî

³ Mehazım bunların kendilerini *Tatar* yâni "serseri" tâbiriyle Alparslan'a takdim ettiklerini zikreyiyor. Şarkta *Tatar* diye anılan bu kavme Avrupalılar *Tartar* namını verirler. Türk büyük neslinin bir şûbesi olan bu kavmin adı Türk demek olan *Tat* lâfziyle (Masgarı *Tatcık* = *Tacik* ve Çincesi *Tata*) Türk akvamı ve unvanları sonlarına ilâve edilen (er-ar) lâhikasından müteşekkildir. *Hazar*, *Avar*, *Macar*, *Boyar* (Beğler), *Hünkâr* (Hunker, Huner). Avrupalıların kullandıkları "*Tartar*" şekli ise eski Yunanilerce Müşteri'nin (Zeus'un) toprak altındaki cehenneminin ismi olan *Tartarus* lâfzından muharreftir. *Tartarus* lûgatı cehennem mânâsına Lâtinceye geçince bir zamanlar Ural-Altay akvamının Avrupa'ya hücumlarına telmihan ve telâffuz yakınlığıyla bu isim Tatarlara alem olmuştur. Bu tevcih Avrupalılara göredir... Ancak Şeyh Süleyman Efendi'nin Çağatay lûgatında (Tart)ın dağınık, perişan mânâsına geldiği görülmekte olup bunun *Tatar* ve *Tartar* isminin aslı olmasının da ihtimâli vardır. Fakat bu ihtimâl zayıftır.

Bir sabah tanyeri ağarırken bu yedi kişi, güneşe karşı diz çöküp, boyun eğip duâlar ettiler ve hepsi beraber garba doğru yola düzıldüler. Alparslan tapmak nedir bilmiyor; güneş, Tanrı nedir anlamıyordu... Yolda ihtiyar, herkese bir îmânın elzem olduğunu ona anlatıyor ve kâinatı canlandıran, güneşe, ve onun karısı aya, yavruları gökte yıldızlara, yerde ateşlere tapmadan yaşamak mümkün olmadığını ihtar ediyordu. Bu telkin günlerce, haftalarca devam etti.

*
* *

Bir güzel sabahtı. Alparslan uyanmış, gözlerini oğuyordu. Çalılarının arasından Hanku kız göründü. Çevik ve şakraktı. Alparslan'ı aldı. Şafak sökmeğe başlamıştı. Arkalarında kalan altın dağların tepelerinden gecenin, sanki bir siyah kadifenin incelerek, süzülerek, eriyerek bir gümüşî tül hâline giren son karanlığı ilk gölgeye tebeddül ettiği sırada bunlar da tepenin üstüne çıkmışlar ve bir geniş çamın altında diz çökmüşlerdi... Çalılarının arasında uyuyan kuşlar da uyanmışlar, gagacıklarını açmışlardı. Doğan güneşin üstlerine serptiği her yudum renk bunların mini mini ağızlarında bir damla âhenk oluyor ve etrafı çınlatıyordu. Yabâni güller, dağ çiçekleri göğüslerini ışıkların okşayışlarıyla yavaş yavaş açıyorlardı. Hanku ile Alp etraflarına baktıkları zaman her zümrüt otun ucunda bir tâne elmasın parladığını gördüler. Kendilerinden geçtiler ve hülyâ âlemine göçtüler. Doğan güneşe doğru boyunlarını büktüler, gözlerini diktiler, baktılar, baktılar...

Şimdi Hanku, yavaş yavaş Alp'a ne yaparsa taklit ve ne derse tekrar etmesini tenbih etti. Beraberce yakarmagâ⁴ başladılar:

"Ey Güneş, ey ışıkların hâkanı! Tahtın göklerdir ki kanatlar erişemez; sarayın karalardır ki sonu gelmez, bahçen denizlerdir ki ucu bulunmaz.

"Ey Güneş, ey dünyanın rûhu! Gözlerimiz senin ışığınla görür, kanımız senin sıcaklığıyla kaynar, yüreğimiz senin gücünle çarpar.

"Ey Güneş, ey güzellerin babası! Çiçekler, yanaklar senin öpüşlerinle kızarır... Gökler, denizler senin okşayışlarınla göğerir... Elmaslar, gönüller senin bakışlarınla parlar!.

"Ey Güneş! Siyah peçeli hatunun Ay, sarı saçlı çocukların yıldızlarla başımızın üstünde dolaş ve bize doğru yolu göster!...

"Ey Güneş, ey yüksek ve parlak Tanrı!.. Damarlarımıza kan ve davarlarımıza sıhhat ver... Bayırımız kalın öküzler, çayırımız ince aygırlarla dolsun... Kısrakların arkalarında taylar koşsun... İneklerin ardlarından buzağılar yürüsün. Koyunların yanlarında kuzular sıçrasın... Sürünün bir ucu pınarda, bir ucu ağılda bulunsun!...

"Ey Güneş! Rüzgârdan kanatlarını ger!.. Işıklardan saçlarını dök!... Mâvi bulutlardan tüllerine bürün!.. Bu güzellikle bize dâima görün! Rûhumuzu bir çiğ damlasıvâri göğsüne çek ki senin gibi temiz doğup, temiz ölelim!...

"Ey Güneş, ey hayatın sahibi! Bize boğa gibi kuvvetli, at gibi ilerlemek isteyen, Tuğrul gibi yükselmeği seven, koyun gibi sâkin oğullar ve kızlar ver!... Dünyayı ışıkların gibi zürriyetimizle doldur!..

⁴ *Yakarmak*, yana yana yalvarmak, duâ etmek. *Yakarış*: Münâcât. Yalvarmak, yakarmak.

20 • Çağlayanlar

"Zürriyetimizle doldur!..."

Duâ bitmişti. Alparslan kükremiş bağıırıyordu:

"Zürriyetimizle doldur!..."

Etraftaki dağlar kayalar cevap veriyordu:

"Doldur!...dur!..."

Gözleri güneşten kamaşmış, boğazı kurumuştı. İki birden nemli yeşillikler üstüne kapandılar. Yavaş yavaş başlarını kaldırıp yekdiğerinin yüzüne baktılar. İkisinin de gözleri parıladı. Birbirinin kolları arasında kayboldular...

Bu sekiz kişi şimdi Şarka doğru ilerliyorlardı. Yolda, yıkılmış bir kulübeye, sönmüş bir ocağa rastgeliyorlar; kırılmış bir kazma, ezilmiş bir bakraç buluyorlar, yuvarlanmış bir tekerleğe tesadüf ediyorlar, ihtiyar, bu insan izlerinin sebeplerini Alp'a anlatıyordu.

Bir gün başı boş kırsırağa, birkaç gün sonra da bir öküzze rastgeldiler. Ağaç gövdelerini yonttular, günlerce uğraştılar, bir kağı yaptılar. Üstünü dallarla örttüler. Öküzü koştular, kona göçe aylarca yol aldılar. Vurdukları kurtların, tilkilerin derilerini giydiler, avladıkları geyiklerin etlerini yediler.

Akşam üstü idi, bir tepe üstünden Hanku bağıırdı:

- Bakınız!... Bakınız!

Uzakta bir ışık görmüştü. Gecenin karanlık derinliklerinden köpek sesleri geliyordu.

Sabahleyin erken yola düzüldüler. İki saat sonra bir köye vardılar. Alparslan merakından titriyordu. Bir canavar ini ile insan evi arasındaki farkı anlamak istiyordu. Köyün kenarında üç cılız çocuk gördüler. Alp durdu, kendi de çocuk iken bunlara benziyordu. O da böyle ufak taşlarla, küçük değneklerle oynamıştı.

Önlerinde bir sürü aygırlar kişniyor, sığırlar otluyordu. Oymak halkı şimdi bu yabancıların etrafına toplandı-

lar ve onları bir pîrin otağına götürdüler. Bu ihtiyar oymağın ağası idi. Hikâyelerini ağaya anlattıkları zaman kâhinlerin haber verdikleri, ozanların taganni eyledikleri yiğitin, alnı karalı ak ayıyı öldürecek bahadırın bu genç olması lâzım geleceğine kani oldular.

Ayının hikâyesini Alp'a anlattılar:

İki gözünün arasında kara bir lekesi olan bu hayvan vaktiyle bir insandı. Babasının mezarında kara aygırını kurban etmesini ihtar eden ninesine kızmış, bir gece onu sarhoşlukla boğarak çadırıyla beraber yakmıştı. Geceleyin güneş onun suçunu görmeyecek sanmıştı. Fakat Tanrı onu gördü ve ebedî ışığından mahrum etmek için dondurdu, bir çığ hâline getirdi. Bir mağaranın içine yuvarlandı. Lâkin müşfik ananın rûhu güneşe yalvardı, yakardı. Tanrı'nın feyzinden oğlunun mahrum olmamasını istedi. Güneş, nineye acıdı. Bu kar kümesine can verdi. Bir ak ayı oldu. Fakat cinâyetinin azabını dâima çekmesi için anasının kömür olan yüreğini alnının ortasına yapıştırdı ve bu hayvanın ölümünün ana, baba şefkati tatmayan bir kahraman eliyle olmasını diledi... Bu ayı ölüm korkusundan, yıllardan beri ağlının bütün yiğitlerini, bilhassa öküz ve yetimlerini birer birer boğup eziyordu. Hafta geçmezdi ki oymak bir iki kurban vermesin. Bu devin belâsından köy gittikçe tenhalaşmağa başlamıştı. Artık oymakta ne bir yiğit ve ne gürbüz bir çocuk kalmıştı.

*

* *

Bundan yirmi sene evvel bu ağula ıraklardan, tâ Çin'in içerilerinden kimsesiz bir kadın gelmişti. Adı "Türkân" Hatun'du. Bu kadının başından geçenler pek garipti. Kocasını, çocuklarını Çin haydutları paralamışlardı. Bir başına muhacir olmuştu. Yolda Ulu Kara dağın yamacın-

22 • Çağlayanlar

da doğurduğu bir erkek evlâdını da kartal kaparak bulutlar arasında kaybolmuştu. Bunca tecrübeler, felâketler gören bu kadın hem geçmişten, hem gelecekte haber verirdi. Türkân Hatun, kartalın kaldırdığı oğlunun yaşadığına, zayıflayan Türk-Tatar neslinin birgün onun sâyesinde tekrar türeyeceğine ve dünyanın her tarafına kökler salacağına inanırdı. Bunun için erkenden uçan kuşlara yemler serper, yuvalara kırıntılar atar, sabahları doğan Güneşten, geceleri Aydan, yıldızlardan oğlunu sorardı. Ağul halkı bu kadının tekin olmadığına kıldiler. Çok yaşadı. Bir gece mehtapta Aya doğru iki elleri açılmış olduğu hâlde onu ölmüş, donmuş buldular. Ağuldan uzak bir kavak ağacının gölgesine gömdüler. Şimdi nedense, ak ayı, bu kavağın dibinde in tutmuştu. Korkudan kimse kadını ziyâret edemiyordu.

Alparslan bu hikâyeyi dikkatle dinledikten sonra hidetle gezinmeğe başladı. Çadırına çekildi. Bir müddet uyuyamadı. Sabaha karşı rüyâsında Türkân Kadın göründü ve dimdik ona doğru yürüdü. Alparslan'ın göğsünü açtı. Sinesinde bir küçük hilâl şeklindeki beni gösterdi. Alparslan'ın kendi oğlu olduğuna bu nişan bir delil idi. Onun yakasını tuttu, sarstı:

- Uyan!... Yeryüzü seni ve oğullarını bekliyor... Cihâna kan ver, can ver... Yürü ve âlemi arkandan sürü!..

Bu heyecan ile uyandı. Hanku daha uykuda idi. Usulca karısının alnından öptü: Baltasını beline astı. Topuzunu omuzuna aldı. Bıçağını kemerine soktu, çadırdan çıktı. Ağulun çevresini gezmek üzere uzaklaştı. Birkaç saat yürüdü. Küme küme karların kımıldadığını gördü. Merak etti. Bir ak ayı kendisine kızıl gözleriyle bakıyordu. Bir adım geri çekildi. Dineldi. Etrafına baktı. Biraz düşündü. Ürperdi. Bir an içinde karar verdi ve hemen saldırdı. Karların içine dalmasıyla beraber orası karıştı.

Şimdi kardan beyaz köpükler, dumanlar havaya uçuyor, etrafa sıcıyor... Şaha kalkan hayvan başına yediği bir balta darbesiyle yere yuvarlanırken arkasındaki kavak ağacını da devirmişti. Alp yine atılmak isteyen ayının gırtlığına iri bıçağını soktu, soktu, soktu. Artık canavar oraya yıkılıvermişti. Alp bir iki dakika nefes aldı. Dinlendi. Sonra canavarın postunu yüzdü. Bu sırada kendisi de omuzlarından yaralanmıştı. Yarasını karla oğuşturdu, kanını dindirdi. Postu sırtladı. Oymağa döndü.

Alp'in ilk bahadırılığını işiten yurddaşlar etrafına toplandılar. Vurulan ayının alnında kara bir leke vardı. Bu alâmetten anladılar ki yıllardan beri ağulun en cesur gençlerini parçalayan ve engin bozkırları onlara daraltan bu ayı kıyafetine girmiş devin postudur. Onlar biliyorlardı ki bu ayıyı kim gebertirse yurdun hâkimi odur...

Ağulun pîri Alp'in elini tuttu. Onu ayının inine götürdü. Orası Türkân Hatun'un türbesi olduğu için mukaddes bir yerdi. Ayının şerrinden ve tehlikesinden çoktan beri bu ağacı ziyâret edemiyorlardı. Esasen Alparslan'ın ninesi Türkân Hatun olduğunu da ihtiyar tahmin ediyordu... Devrilen ağacın kütüğüne oturdular. Batan güneşe doğru yakardılar. İhtiyar bu kavağın dibinde yatan ve senelerden beri ziyâret edilmeyen Türkân'dan Alp'a bahsetti. Genç de bu gece gördüğü rüyâyı ona anlattı. Artık bütün esrar meydana çıkmıştı. Arslan'ın, Türkân Hatun'un oğlu olduğuna şüphe kalmamıştı. İhtiyar, Alparslan'ın alnından öptü ve:

- Benim senin yanında artık işim yoktur, dedi.

Şimdi güneş batmış, bozkır tamamen kararmıştı. Alp'in oturduğu ağaç dinelmeğe başladı: Doğruldukça yavaş yavaş ışık kesiliyordu. Arslan, bir kalın dal ile kütüğün birleştiği köşede büzülmüş, şaşırılmış kalmıştı. Ağaç tamamen doğrulunca nurdan bir sütun hâline geldi, bir kerre sarsıldı, topraktan kökü ayrıldı. Fezâya doğru yük-

selmeğe başladı. Bu fevkalâde hâlden ürken Alp, yanına sarkmış olan elinin sıkıldığını duydu. Yanına baktı. Gece rüyâsına giren ninesi idi. Ağaç karanlık ve yüksek bir boşluk içinde, uçar yıldız gibi nûranî bir iz bırakarak cenuba doğru gökte süzülüyordu. Bir zaman yerlerin en kavisi olan Alparslan şimdi gökte Esed burcuna benzedi. Kara bulutların içinden, parlak yıldızların arasından ışıklar saçarak kayıyor, uçuyordu. Ve bir dakika geldi ki ağaç Himalâya silsilesinden Everest dağının tepesine dikildi, sallandı, durdu. Bu sırada gece şarktan görünen Büyük Tanrı'nın, Güneşin huzurunda, kara çadırının eteklerini toplayarak, cihânın başka bir tarafına çekilmeğe mecbur oldu. O zamana kadar dimdik ve sessiz duran Türkân Hatun sağ elinin ayasıyla Alp'in gözlerini üç defa sıvadı. Gencin nazarından mesafe engelleri silindi. Bir kısım arzı, Asya ve Avrupa'yı ve Afrika'nın şimâlini bir bakışta görmeğe başladı. Türkân Hatun, bir al örtüye sarılmış, çitişmiş ak saçlarının bir kısmı omuzlarından aşağı sarkmış, bir kısmı başında ürpermiş ve bu hâlde ucunda beyaz dumanlar tüten bir aleve benzemişti. Sol elini Arslan'ın omuzuna dayamış, sağını da fezâya kaldırmış irakları gösteriyordu. Sabahın pembe, beyaz tülleri sıyrıldıkça mütemâdiyen berraklaşan fezâda çıt yok. Rüzgâr durmuş, bulutlar durmuş. Arslan'ın kalbi durmuş ve gözleri açılmıştı. Türkân Hatun yavaş, vakur, mehip, tatlı bir kadın sesiyle hitâbetti:

"Oğul!.. Ey Türk oğlu!.. Alnını yükselt, göğsünü ger, etrafına gurur ile bak!.. Ayağının altında görünen şu geniş cihânın hâkimi sensin, senin neslin olacaktır. Kâinâtın en büyük kahramanları, cihangirleri bütün senden doğacaktır. Maşrık-taki Çin'in pâyitahtından, magribteki Septe Boğazı hizâsına kadar olan yol senin atlarının ayaklarının altında çiğnenecektir. Cenubun yanan çöllerinden, Şimâlin donduran boz-

kırlarına doğru bak!.. Yenisu kıyılarında, Baykal, Aral gölleri etrafında doğuran kıvraklarının tayları, Tuna'nın menbaidan hararetlerini teskin edeceklerdir... Azak ve Kara denizleri torunlarının birer küçük havuzları, Pamir ve Ceziretülarap yaylaları cirid meydanları olacaktır... Kafkas, Balkan, Karpat ve Ararat dağlarının eteklerini harp sâhaları, Ural geçitlerini, Volga, Fırat nehirlerini akın yolları yapacaksınız!...

"Şu Altay'ın altınları, İran'ın gümüşleri, yakınımızdaki Bedağşan'ın lâ'l ve yâkutları, Hind'in eteklerini öpen Ummân'ın incileri, ötede bir kara yılan gibi kıvrılan Ural'ın demirleri senindir!.. Dünyanın rengi kızıl kanınla bezenecek, şekli kargınla düzelecektir... Azmine, kuvvetine ne Gobi ve Tibet çöllerinin susuz kumları, ne Himalâya'nın yalçın tepeleri, ne Akdeniz'in beyaz dalgaları karşı durabilecektir. Altay, Ural ortasından fıskıran Türk selleri Bahr-i Muhît-i Kebîr'i dolaşacak ve bu sahillerden kabaran er yiğit dalgaları, Muhît-i Atlâsî'ye ulaşacaktır.

"Ne kaya kaleler, ne demir kapılar, ne çelik silâhlar yolunu kesemeyecek... Yarı cihan ümmetleriyle döğüşeceksin... Ezdikçe mağrur, ezildikçe me'yus olma!... Dâima didin ve öğren, dâima iste ve yüksel. Âdil ve rahim ol! Korkutmaktan ziyâde sevdirmeye çalış.

"Asya'da, Avrupa'da, Afrika'nın bir kısmında pençenin altında kıvrınmayan hiçbir millet kalmayacak. Tepeleyeceksin, tepeleyeceksin... Etrafında çarpışacak kuvvet bulamadın mı, kendilerini unutan kardeşlerini de sarsacaksın. Kuvvetinle gevşemiş damarları gelecek, ateşinle soğumuş kanları kaynatacaksın... Dünyanın üç büyük kıt'asında neslinden hükümdarlar ve yabancı hükümdarlardan âciz hizmetkârlar yapacaksın. Kahramanlık tâcın için Türk ninelerinin döktüğü her damla yaş birer elmas, Oğuz oğullarının aktığı her katre kan birer yâkut olacak... Şu uzakta Güneş'in ışığıyla kaynar gibi, titrer gibi parlayan Boğaz, Boğaziçi, o mâvi şerit baha-dırlık kılıcın için bir firûze kemer olacaktır..."

26 • Çağlayanlar

Bu mev'izeden sonra Alparslan hiçbir muhayyilenin tasavvur edemediği bu mehâbetli manzaraya bir güneş azametiyle baktı, baktı, baktı.. ve diz üstü çökerek nine-sinin iki ellerine sarıldığı zaman ağaç da kımıldadı ve sarsılarak göklere doğru yükseldi ve Şimâl tarafına doğru uçmağa başladı.

Ak ayının makteli hizasında ağaç yere ineceği sırada kırmızı harmanî içinde Türkân Hatun'un hayâli de sönü-veren bir alev gibi kayboldu.

Alparslan ağula döndüğü vakit meydanda yurd kızla-rının şarkılar söyleyerek raksettiklerini gördü. Alp'ın, bu Türkler ve Tatarların babasının bu sabah doğan ilk oğlu-nun bayramını yapıyorlardı. Arslanı küçükken göklere kaldıran kartala telmihen bu çocuğun adını "Tuğrul" koy-dular. Ve Türk-Tatar nesli de bu sûretle birinci gaflet uykusundan ayıldı ve kâinata yayıldı.

Budapeşte, 12 Mart 1334 (1918).